

Горан Н. Зељић*
Универзитет у Београду, Учитељски факултет

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ВРСТЕ ПРАВОПИСНИХ ВЕЖБИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Апстракт: У раду се анализирају правописне вежбе које су на основношколском узрасту део наставних садржаја из правописа српског језика. Ови садржаји, поготово на млађем школском узрасту, представљају битан део наставе српског језика. Планом и програмом обухваћене су све важније правописне теме, почев од употребе великог почетног слова, преко спојеног и одвојеног писања речи, интерпункције, до скраћеница. Правописни аспект гласовних алтернација дат је у старијим разредима, мада се основе тих правила дају и на млађем узрасту у промени облика речи (у писању именица типа врабац – врапца, мн. врапци, задатак, задатка, задаци и сл.) у творби речи (нпр. у грађењу умањеница/деминутива попут свеска – свешчица, нога – ножица и сл.), те у истицању изузетака попут изостанка алтернације по звучности у додиру звучних сугласника д и ђ са беззвучним сугласницима с и ш (нпр. председник, предшколски и сл.). Циљ рада је да се испитају врсте и квалитет вежби и задатака из правописа српског језика на основношколском узрасту. Анализом су обухваћене правописне наставне јединице представљене у уџбеничкој и правописној литератури и додатни материјал који се употребљава у наставној пракси (збирке задатака и сл.). Такође, испитани су и задаци из правописа дати у тестовима из српског језика на различитим нивоима такмичења.

Кључне речи: *српски језик, правопис, правописне вежбе, методика српског језика.*

УВОД

У методичкој и правописној литератури доста је писано о начинима презентације правописних (и ортоепских и шире, граматичких) правила у наставном процесу и у граматичким уџбеницима (Стевановић, 1982; Зељић, 2007; Брборић, 2011; Чорболоковић, 2014; Рељац Фајс и Јерковић, 2014; Пурић, 2018; Милатовић, 2019; Штасни, 2019; Стакић, 2021). Пажња је притом усмеравана мање-више на све аспекте наставе правописа – почев од дефинисања правила, преко објашњења до примера којима се дато правило илуструје.

* goran.zeljic@uf.bg.ac.rs

Ипак, уколико се погледа актуелна уџбеничка литература, једном сегменту тог наставног процеса није, мишљења смо, посвећано довољно постора. Наиме, правописне вежбе врло често и рутински, шаблонизовано и неинвентивно, дате су у последњем делу наставног садржаја из правописа, а по истом принципу, на исти начин, често са потпуно истим начином увежбавања, и у наставним листовима, односно радним свескама. Имајући то у виду, као циљ рада поставили смо испитање врсте и квалитета вежби и задатака из правописа српског језика на основношколском узрасту. Дефинишући циљ ове анализе, у обзир смо узели и податак да су и правописна знања на свим нивоима образовног система била испитивана – и на основношколском, и на средњошколском и на студентском нивоу (Брборић, 2004; Стевановић, 2009; 2011; 2012; Зељић, 2016). Дакле, у фокусу су били нивои правописних знања наших ученика и студената и начини како су правописна правила дефинисана, објашњена и илустрована, али не и начини како се правописна материја увежбава.

ШКОЛСКИ ПРАВОПИСИ

У српској правописној традицији школски правописи представљали су скраћена издања општих правописа. И то је чињеница без обзира на то да ли су то обимом и садржином редуковани приручници правописне материје дати у Матичиним правописима и од истих аутора (нпр. Пешикан и сар., 2004; Јерковић и Вујовић, 2012), или су то приручници који су у већој мери усклађени са у том тренутку актуелним правописом (Дешић, 1995; 1998; 2015; Мићуновић, 2002. и сл.). За разлику од неких других правописних приручника у другим језицима (Сказа, 1998), у нашим правописним приручницима у оквиру правописних правила не постоје вежбе.

У првом правопису у поствуковском времену – правопису Стева Чутурића из 1884. године – постојале су вежбе које су пратиле правописна правила. Ево примера:

ВЈЕЖБА.

а) *Српски је народ растргао руске ланце. — Си-
ну сјајно са истока сунце, и обасја Стојанове дворе. —
Тешко другу без друга а славују без луга. -- Па је
Драшко у Мљетке ходио, да донесе од Млечића плату.
Пред њима је Бошко Југовићу, и он носи крсташа бар-
јака. — Кад са зором на исток изиђеш, причекај ме на
истоку, секо! — Клони се балскијех гатака! — Гдје*

**отпадник бољи од витеза? — Од муке се у вљушко са-
вија. — У Турчина слатке ријечи; слатке ријечи, да
су таке мисли. — И враци су свађалице, ал' се крију
испред коица. — Веливаши, траг им се утфо, расире
сјеме посијаше грко! — Није здраво све, што је слатко.
У чешља су оптри зуици; немој се огреисти. — Про-
љетни зраци грију љушко. — У зликовца мрско лице и
дивљи погледи. — Јевреји викаху: узми, узми; расири
га! — Истурчи се плахи и лакоми; — млијево их сри-
ско разгубало. — Беспослица је мајка опачини. — Бес-
кућник нема куће ни кућишта. — Душманину треба да-
ти отпор, а пријатељу потпору. — Кад погледа Краље-
вићу Марко, ал катане њега оиколиде.**

**б) Уста Степа на ноге јуначке, и облачи господ-
ско одијело. -- О крваво људско разбојиште, људске су
те кости затрпале, људском си се крвљу опјанило! —
Већ извукох рањена јунака, тргох сабљу, одсјекох му
главу. — У брдским је предјелима зима љућа него у
ниским низинама. — Градски бедеми су за обрану града.
Копци се зими одседе у брдске предјеле. — Чувај се, да
не будеш другом на подсмјех! — Предсједник предсје-
дава у скупштини.**

(Чутурило, 1884: 13–14)

Чутурило, дакле, под вежбама подразумева оно што би се данас схва-
тало као пример (у Чутуриловом тексту дат италиком, нпр. српски, ропски,
тешко, исток, беспослица итд.) за неко правописно правило.

МЕТОДИЧКА И ГРАМАТИЧКА ЛИТЕРАТУРА

Исцрпан преглед методичке литературе посвећене правопису дао је В.
Брборић (2011). Аутор критички сагледава предложене методичке инструк-
ције, и, што је посебно важно, даје важан осврт на начине увежбавања право-
писних правила у анализираној литератури. За нашу анализу значајно је Брбо-
рићево запажање да лингвометодички текстови (пре свега они намењени дик-
тату као начину провере) често нису у функцији правописне провере јер им,
нажалост, недостају конкретни примери у вези са одређеним правописном
правилима која се обрађују (Брборић, 2011: 111).

Под граматичком литературом овде подразумевамо уџбенике и радне свеске/листове односно наставне комплете из српског језика. Усредсредили смо се на завршне разреде првог и другог циклуса основне школе, тј. на четврти и осми разред. Додатак анализи биће и примери средњошколске уџбеничке литературе.

У граматичким уџбеницима правописна материја заузима онолико простора колико је и наставним планом предвиђено, а тако је и распоређена. Наиме, иако је правописна норма део и граматичких наставних јединица, то се у анализираном материјалу не види сасвим јасно. Ипак, ево неколико добрих примера.

Истакли смо да нас посебно интересују завршни разреди првог и другог циклуса, тј. четврти и осми разред. У Програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања (*Правилник за четврти разред ОШ*, 2019: 5) експлицитно се каже да „правописна знања ученици треба да усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог (...) и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице и краћих текстова“, те да се „систематизација знања из правописа најбоље постиже вежбањем на тексту, исправљањем грешака у тексту, диктатима и сл.” Овде се не наводи препорука коју смо нашли у материјалу за други разред да би у том узрасту требало „примењивати просте правописне вежбе које су погодне да се савлада само једно (подвукао Г. З.) правописно правило из једне правописне области” (51). Тако је и у осмом разреду, а као један од важнијих циљева прокламован је онај по коме ученици тог разреда треба да буду оспособљени да користе стандардни матерњи језик и ефикасно комуницирају у усменом и писаном облику у различите сврхе (*Правилник за осми разред ОШ*, 2018: 3).

ПРАВОПИС У НАСТАВНОЈ ПРАКСИ

У наставној пракси, учитељи су често склони да користе готове материјале за проверу знања из одређених граматичких и правописних области. Тако се на ученичким радним столовима могу наћи готови материјали и вежбанке (в. Агић и сар., 2005; Милошевић, 1997), те популарна издања *Пчелице*, у овом случају за 4. разред основне школе са доста добрим задацима из граматике и правописа. Поред уобичајених задатака којима се проверава познавање појединачних правописних правила, дати су и задаци којима се сумирају правописна знања предвиђена за тај узраст. У приручнику који смо ми анализирали (Кораксић и Марковић, 2017) два су теста тог типа. У оба теста (означићемо их као Т1 и Т2) понуђено је по шест задатака. У Т1 пет задатака посвећено је појединачним правописним правилима – писању великог почетног слова (нпр. Напиши латиницом своје име, презиме и надимак), гласовним алтернацијама (нпр. Дате речи напиши правилно (*делење, шестдесет* и сл.)), састављеном и растављеном писању речи (писање речца *не* и *ли* и енклитичких облика пом.

глагола), док се у једном задатку тражило од ученика да исправе грешке у понуђеном тексту. Дајемо га у целости (Кораксић и Марковић, 2017: 50):

јана росић је ученица 4 разреда
основне школе свети сава у београду.
станује у улици јована јовановића змаја.
сваке године за божић она иде код баке и
деке у тополу. увек понесе санке, књиге и
неколико бројева политикиног забавника.
јана лето проводи код брата у новом саду.
тада се купа у дунаву и посећује
манастире на фрушкој гори.

Анализом текста учили смо да је потребно познавање неколико правописних правила:

1. Велико почетно слово а) на почетку реченице; б) у називу институције; в) града; г) улице; д) празника; њ) часописа; е) реке; ж) планине.
2. Правописни знаци: а) тачка уз цифру за исказивање редног броја; б) наводници у називу школе и часописа.

Ненавођење о којем правописном правилу треба водити рачуна у задатку представља виши ниво правописног увежбавања. Наиме, однос тачно – нетачно (правилно – погрешно¹) у правопису је веома важна јер се укрштају примери огрешења о неко правило и њихова тачна решења. Ево задатка:

1. Како је правилно? Прецртај погрешно написану реч.

градски или грацки	љуцки или људски
господски или госпоцки	мислио или мислијо
журијо или журио	бијо или био
стамбени или станбени	снесен или снешен
бомбона или бонбона	безжичан или бежичан
делење или дељење	оделење или одељење
хиљада или иљада	хладан или ладан
ухватити или уватити	подстанар или потстанар

(Жежељ Ралић, 2018: 111)

¹ Један језички приручник носи и такав наслов (в. Радмиловић, 1996). Слично и наслов „Није – него” (Вуксановић, 2002).

Иако је само реч о гласовима и гласовним алтернацијама, аутори су у парове примера уврстили у ствари фреквентна огрешења и дилеме из говорне и писане праксе, што је веома значајно. Такође, број парова (16) може се учинити превелики, али није, јер примери илуструју различите гласовне алтернације и различите гласове и њихову дистрибуцију (нпр. четири пара са алтернацијом звучних и беззвучних гласова и изузетима од те алтернације, три пара примера у вези са дистрибуцијом фонеме *x* итд.).

До сада смо анализирали задатке из правописа који су били део или општих тестова из српског језика (који је укључивао све области – фонетику, морфологију, синтаксу и, евентуално, семантику, лексикологију и сл.), мада су добар начин провере правописних знања и искључиво правописни тестови са различитим типовима задатака (в. Ломпар и Јовановић, 2013).

Правописна вежбања спроводе се и у оквиру језичке културе. Од раније у граматичкој уџбеничкој литератури постоје делови посвећени писању различитих извештаја, писама, попуњавања рачуна и сл. (нпр. Драгутиновић и сар., 1982; Љубеновић и Станисављевић, 1982; Милановић, 2009; Кликовац, 2011).

Ево једног примера:

Име онога коме подносимо извештај _____

Извештај са фудбалског турнира
Наслов извештаја _____

Дана _____ године одржан је фудбалски турнир ученика IV разреда ОШ „_____“ из _____.

Учествовало је _____ одељења 4. разреда. Одигране су _____ квалификационе утакмице.
У полуфинале пласирале су се екипе _____ и _____.
(Опиши ток утакмице у неколико реченица)

За најбоље играче турнира изабрани су _____,
_____ (упиши имена учесника).

Победила је екипа _____ резултатом _____: _____. Победничка екипа и њен тренер _____ (упиши име и презиме учитељице или тренера) награђени су _____.

_____ у _____.

Датум и место писања извештаја _____ Извештај подноси: _____
(име и презиме)

(Драгићевић и сар., 2005: 69)

Овом вежбом обухваћена су следећа правописна правила: 1) велико почетно слово (на почетку реченице, у називу школе, имену града, у властитим

именима); 2) интерпункцијски и правописни знаци (тачка, знаци навода, запета); 3) писање скраћеница (*ОШ*, иницијали). Препорука би била да у вежбама попут ове, али и у свим осталим, назваћемо их стандарднојезичким (јер обухватају све аспекте стандардне/књижевне норме) треба инсистирати на писаним словима и на одређеном писму (ћирилични текст попуњава се ћириличним словима, а латинични латиничним).

По истом принципу, у средњошколским граматичким приручницима функционално знање из језика и правописа повезује се са оспособљеношћу ученика да конципира нпр. молбу, жалбу и сл. (Ломпар и Антић, 2016: 198).

Вежбања попут ових не налазе се увек у деловима граматичких приручника који су посвећени правопису, већ у оквиру наставних садржаја из језичке културе (Милановић 2009) или стилистике (Ломпар и Антић, 2016).

Део наставног процеса јесу у школска такмичења из одређених области. Српски језик је под окриљем Друштва за књижевност и језик које саставља задатке за све нивое такмичења – школском, општинском (међуопштинском) градском и републичком.

Ове задатке (Вељковић Станковић, 2015) можемо поделити у две групе. Прву би чинили задаци којима се директно проверава ученичко познавање правописних правила, а подгрупе би чинили задаци са једним (означићемо их као Г1А) или више правила (Г1Б). У другу групу (Г2) спадали би задаци из граматике у којима је заступљен и правописни аспект (нпр. писање великог слова у придевским изведеницама типа *Иванин* и сл.).

Примери задатака:

• Г1

Г1А:

1) 6. разред – општинско такмичење (познавање правила о гласовним алтернацијама)

▪ Заокружи слово испред правилно написане реченице:

а) Књиговезци су добили нову поручбину.	в) Књиговезци су добили нову поручбину.
б) Књиговезци су добили нову поручбину.	г) Књиговезци су добили нову поручбину.

(Вељковић Станковић, 2015: 7)

Тачан одговор: **б**)

2) Напиши скраћенице за подвучене речи: Приповетке Ива Андрића изашле су у издању Српске књижевне задруге и Нове литературе.

(Вељковић Станковић, 2015: 172)

Тачан одговор: **И. А., СКЗ, НОЛИТ**

Г1Б:

1) 8. разред – општинско такмичење (велико почетно слово; сонант Ј, састављено и растављено писање речи; гласовне алтернације)

- Препиши правилно писаним словима реченицу:

БИЛА ЈЕ ТО БЕЗПРЕКОРНА ВОЈНА ФОРМАЦИЈА КОЈЕ БИ СЕ
МОГЛА ПОСТИДЕТИ И ЕСКАДРИЛА НАЈ-БОЉИХ МОДЕРНИХ
АВИАТИЧАРА: _____

(Вељковић Станковић, 2015: 11)

Тачан одговор: **Била је то беспрекорна војна формација** које би се могла
постидети и ескадрила **нај**бољих модерних авијатичара.

2) 1. разред средње школе (аорист глагола бити, интерпункција, писање сугласника Х, гласовне алтернације)

- Напиши правилно реченицу:

Када би били сами у студију ја би јој се одма претставио. _____

(Вељковић Станковић, 2015: 141)

Тачан одговор: Када **бисмо** били сами у студију, ја бих јој се
одмах представио.

• Г2

1) 5. разред – окружно (градско) такмичење)

▪ Следећу реченицу допуни облицима 1. лица једнине будућег времена (футура I) наведених глагола (УСТАТИ, СПРЕМИТИ СЕ, СТИЋИ) – без додавања личне заменице:

Обећавам: _____ сутра рано, _____ брже него
устати (1. л. јд. футура I) спремити се (1. л. јд. футура I)
обично и _____ у школу пре свих!
стићи (1. л. јд. футура I)

(Вељковић Станковић, 2015: 153)

Тачан одговор: **устаћу; спремићу се; стићи ћу**

2) 7. разред – окружно такмичење (падежи)

- Наведи датив једнине именица:

а) праћка: _____ б) Даринка: _____

(Вељковић Станковић, 2015: 69)

Тачан одговор: **праћки; Даринки**

Међу задацима који се дају има и оних у којима се не наводи правило чије се познавање проверава, нпр.:

7. разред – окружно такмичење

▪ Заокружи слова испред правилно написаних реченица:

а) Немати ништа је тешко, али није не запамћено.

б) Урадићу све што треба и проћићу добро.

в) Неспремна је, али није неинтелигентна.

г) Не слутећи ништа, не трепнусмо ни за секунд.

(Вељковић Станковић, 2015: 161)

Тачан одговор: **в), г)**

У наведеном задатку тражило се познавање састављеног и растављеног писања речи, конкретно помоћног глагола у футуру I и речце *не* у негацији.

Шта су нам показали наведени задаци? Без обзира на узраст, па и намену (било да су то задаци за увежбавање и проверу или задаци намењени такмичењима), учили смо да се познавање правописне материје проверава сличним задацима, најчешће посвећеним једном правописном правилу (на млађем школском узрасту), док је мање оних у којима се ученицима не каже о ком правилу или правилима је реч. На учитељима и наставницима српског језика је зато да такве задатке сами праве и да више инсистирају на провери већег броја правила која су обрађена. Наше истраживање (Зељић, 2016), на узорку који су чинили свршени средњошколци, показало је да су на пријемним испитима (конкретно на Учитељском факултету у Београду) најтежи управо задаци у којима, без обзира на број захтева, треба преписати једну реченицу која је у задатку дата у целости великим (или малим) словима. Анализа одговора показала је велики број неочекиваних грешака, попут неписања тачке на крају реченице, великог почетног слова код властитих именица и сл. Управо ти резултати могу нам потврдити наше мишљење да се увежбавању правописа не приступа на прави начин ни да их има довољно. Један од начина је сигурно диктат, који нам служи пре свега у проверама већег броја правила, а све је дато реченицама у неком контексту који представља језик свакодневице. Стиче се тако рутина, али са упориштем у познавању правописа и шире, стандарднојезичке норме.

ЗАКЉУЧАК

Правописна правила не треба учити изоловано, као што се ни граматiku тако не доживљавамо. Тим пре што се у плановима/програмима за српски језик и наглашава да је ове садржаје потребно повезати и с другим предметима (нпр. Природом и друштвом у 4. разреду), али и с књижевношћу². Често заборављамо да су управо учитељи ти који у свести својих ученика развијају ту везу језичких правила (граматичких и правописних) с осталим предметима и њиховим наставним садржајима. Ако учитељ пренебрегне случај у којем ученик називе насељених места у Природи и друштву пише не водећи рачуна о великом почетном слову, он ту своју мисију о месту језика у наставном процесу губи из вида.

У наставном процесу ваља наглашавати да су наставне јединице из српског језика део једне свеобухватне стандарднојезичке норме са својим фонетским, морфолошким, синтаксичким, правописним али и стилистичким правилима, јер наши ученици та правила уче не сагледавајући шири контекст. Управо у оквиру правописа нису дата само правописна правила, већ и она друга, већ споменута. Налазили смо, тако, у *Правопису* из 1960. године и акценатску норму презентовану у правописном речнику (исто у Белић, 1950) у коме су све одреднице биле акцензоване. Иако је ово решење било и критиковано (Пецо, 1991: 243), било је у пракси веома корисно, јер је у једном приручнику (и то нормативном) било дато више важних информација о управо стандарднојезичкој, а не само о правописној норми. У актуелном правописном приручнику (2010) такође је (с изузетком акцената) таквих решења (нпр. *љубитељка* (дат. *-ки*, ген. мн. *љубитељки*), *љубитељкин*; Пешикан и сар., 2010: 363). Можда би, зато, требало за школску употребу вратити се доброопробаном решењу да опште правописне приручнике прате и њихова школска издања (Дешић, 2015; Јерковић и Вујовић, 2012) у којима се, опет за наставну употребу, продубљују они правописни садржаји који представљају основу ученичке писмености. Ту би било место и да се у оквиру правописног речника, као већ устаљеног додатка правилима, обједине оне правописне теме у вези са неком речју као речничком одредницом, што смо и ми, за наше наставне потребе, урадили (Зељић, 2020: 456). Нпр.:

Француска – Геогр., властита именица ж. рода (назив државе), настала поименичавањем (претварањем придева у именицу). Присв. пр. *француски* (малим поч. словом присв. пр. на *-ски*, *-чки*, *-шки*). Народ *Французи*,

² Веома корисна су граматичка и правописна питања у оквиру читанки (у једној налазимо то чак наглашено и у самом наслову, в. Цветановић и сар., 2020), што раније није био случај.

Француз (инстр. јд. *Французом*, присв. пр. *Французов*) и *Францускиња* (присв. пр. *Францускињин*). Име улице *Француска улица* (може и само *Француска*).

Овај приступ омогућио би стварање трајнијег и функционалнијег знања које би се проверавало нпр. веома корисним и за наставу правописа специфичним диктатима којима би се увежбавала или појединачна или груписана и повезана правила (нпр. велико почетно слово и интерпункција на млађем школском узрасту) или сва правила заједно (уз, нпр. исправљање грешака типа *донешен* уместо *донесен* и сл.). Добили бисмо тако и писменије ученике, а то је, коначно, и основни циљ наставе правописа, односно српског језика уопште.

Литература

- Агић, М., Бубањ, Б. и Николић, А. (2005). *Правопис – теорија и правописне вежбе*. Нови Сад: Школска књига.
- Белић, А. (1950). *Правопис српскохрватског књижевног језика*. Београд: Просвета.
- Брборић, В. (2005). *Правопис српског језика у наставној пракси*. Београд: Филолошки факултет.
- Брборић, В. (2011). *Правопис и школа*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије – Чигоја штампа.
- Брборић, В. (2016). *О српском правопису*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије – Чигоја штампа.
- Велковић Станковић, Д. (2015). *Тестови из српског језика: са општинског, окружног/градског и републичког такмичења ученика основних школа из српског језика и језичке културе школске године 2007/2008, 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
- Вуксановић, Ј. (2002). *Није – него*. Београд: Алтера.
- Дешић, М. (1995/1998). *Правопис српског језика – приручник за школе*. Никшић: Унирекс, Земун: Нијанса, Београд: Привредни преглед.
- Дешић, М. (2015). *Правопис српског језика – школско издање*. Београд: Клет.
- Драгићевић, Р., Опачић Николић, З. и Пантовић, Д. (2005). *Путокази – Наставни листови за српски језик*. Београд: Завод за уџбенике.
- Драгутиновић В., Рапајић, М. и Максимовић, В. (1982). *Вежбе из српскохрватског језика за VI разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дудварски, М. и Филиповић, З. (2011). *Српски језик 8 – објашњења и вежбања за боље оцене у осном разреду*. Београд: Клет.

- Зељић, Г. (2006). Компетенције професора разредне наставе у домену граматике и правописа српског језика. *Педагогија*, 61(4), 523–530.
- Зељић, Г. (2007). Правопис српског језика у наставној пракси. У И. Радовановић и Б. Требјешанин (ур.). *Дидактичко-методички аспекти промена у основно-школском образовању*, рад штампан у целини, мај 2007, Београд (75–88). Београд: Учитељски факултет.
- Зељић, Г. (2016). Правописна знања будућих учитеља и васпитача. *Књижевност и језик*, 3–4, 263–277.
- Зељић, Г. (2020). *Правопис и књижевнојезичка норма*. Београд: Учитељски факултет.
- Кликовац, Д. (2011). *Српски језик и језичка култураза 8. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Јерковић, Ј. и Вујовић, Д. (2012). *Школски правопис српскога језика*. Београд: Школа плус.
- Кораксић, М. и Марковић, Г. (2017). *Пчелица 4 – српски језик – радна свеска за четврти разред основне школе*. Чачак: Пчелица.
- Ломпар, В. и Антић, А. (2016). *Граматику, уџбеник за четврти разред гимназија и средњих стручних школа*. Београд: Клет.
- Ломпар, В. и Јовановић, С. (2013). *Наставни листови 8 – уз Граматику српског језика за 8. разред основне школе*. Београд: Клет.
- Љубеновић, К. и Станисављевић, В. (1982). *Језик и култура говора, уџбеник српскохрватског језика за II разред заједничке основе усмереног образовања*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Милановић, А. (2009). *Српски језик и језичка култураза 7. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Милатовић, В. (2019). *Методика српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе*. Београд: Учитељски факултет.
- Милошевић, М. (1997). *Правописни приручник српскога језика*. Београд: Драганић.
- Мићуновић, Љ. (2002). *Цепни правопис српскога језика са правописним речником*. Београд: Алтера.
- Пецо, А. (1991). *Основи акцентологије српскохрватског језика*. Београд: Научна књига.
- Пешикан, М., Пижурица, М. и Јерковић, Ј. (2004). *Правопис српскога језика – приручник за школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Нови Сад: Матица српска.
- Пешикан, М., Пижурица, М. и Јерковић, Ј. (2010). *Правопис српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Поповић, Љ., Брборић, В., Ломпар, В., Драгићевић, Р., Поповић, М. и Кликовац, Д. (1998). *Српски језик кроз тестове*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

- Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања (2019). *Службени гласник РС – Просветни гласник* 11/2019.
- Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања (2018). *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 2/2010, 3/2011 - др. правилник, 8/2013, 5/2014, 11/2016, 7/2017 и 12/2018. Retrieved May 25, 2021 from the World Wide Web <http://www.dmaksimovic.edu.rs/pdf/pravilnici/pravilnik-program-osmi.pdf>.
- Пурић, Д. (2018). Вежбање у настави српског језика у функцији унапређивања усменог и писаног изражавања ученика млађег школског узраста, *Зборник радова*, 21(20), 163–176.
- Радмиловић, Р. (1996). *Правилно – погрешно, најчешће грешке у говору и писању*. Нови Сад: Змај.
- Reljac Fajs, E. i Jerković, T. (2014). Pravopis u razrednoj nastavi hrvatskoga jezika. *Hrvatski*, 12(1), 37–55.
- Skaza, J. (1998). *Pravopis – priručnik z vajami*. Ljubljana: Založništvo Jutro.
- Стакић, М. (2021). Ортоепија у програмима за млађе разреде основне школе. *Иновације у настави*, 31(1), 109–121.
- Стевановић, Ј., Максић, С. и Тењовић, Л. (2009). О писменом изражавању ученика основне школе. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 1, 147–164.
- Стевановић, Ј. (2011). Правописне одлике језичке културе ученика у основној школи. *Српски језик*, 1–2, 637–652.
- Стевановић, Ј. (2012). Правописна норма у средњошколској наставној пракси. *Настава и васпитање*, 1, 7–21.
- Стевановић, М. (1982). *Методички приручник српскохрватског језика и књижевности у основној школи*. Горњи Милановац: Дечје новине.
- Цветановић, З., Килибарда, Д. и Станишић, А. (2020). *Читанка са основама језичке писмености, уџбеник за други разред основне школе*. Београд: Бигз школство.
- Чорболоковић, С. (2014). Јавни натписи са грешкама у настави правописа у основној школи (од 5. до 8. разреда). У Ј. Милинковић и Б. Требјешанин (ур.). *Имплементација иновација у образовању – изазови и дилеме*, рад штампан у целини, Београд, мај 2014 (457–471). Београд: Учитељски факултет.
- Чутурило, С. (1884). *Српски правопис за школску употребу*. Панчево.
- Штасни, Г. (2019). *Методика наставе српског језика и књижевности – методичка обрада граматичких садржаја*. Београд: Завод за уџбенике.

Goran N. Zeljić

University of Belgrade, Training-Teacher Faculty

CRITICAL VIEW ON TYPES OF ORTHOGRAPHIC TASKS IN SERBIAN LANGUAGE TEACHING

Summary

The article analyzes orthographic tasks that are part of teaching content in Serbian orthography at the elementary school age. These contents, especially at the younger school age, are an essential part of teaching Serbian. The plan and program cover all major orthographic topics, starting with the use of capital letters, through merged and conquered spelling, punctuation, and abbreviations. The orthographic aspect of voice alternatives is given in the older classes, although the basics of these rules are given at a younger age in changing the form of words (in the writing of nouns of the *vrabac – vrapca* type, mn. *vrapci, zadatak, zadatka, zadaci*, etc.) in word formation (eg. in the construction of deminitives such as *sveska – sveščica, noga – nožica*, etc.), and in highlighting exceptions such as the absence of alternation in loudness in the contact of sound consonants *d* and *đ* with silent consonants *s* and *š* (e.g., *predsednik, predškolski*, etc.). The aim of this paper is to examine the types and quality of exercises and tasks in Serbian orthography at primary school age. The analysis covers orthography units presented in textbooks and orthography literature and additional material used in teaching practice (task collections, etc.). Also, the orthographic tasks given in the Serbian language tests at different levels of competitions were examined.

Keywords: *Serbian language, orthography, orthographic exercises, Serbian language methodology.*